

عملت‌های آلرژیهای فصلی در ایران بر اساس بررسی بالینی ۶۰۵ بیمار

مجله نظام پزشکی
سال چهارم ، شماره ۵ ، صفحه ۳۷۷-۳۵۴

دکتر محمد بهشتی - دکتر محمد طواف - دکتر مجید کوهنایی

آمده و بطور مداوم پی گیری شده است . همچنین بطور نمونه از هوای شهرهای جنوب ایران و شمال نمونه برداری شده و گردهای منتشر شده تا حدودی شناسائی شده‌اند . نتیجه این بررسی‌ها بخصوص در مورد هوای تهران قبلا در نشیوهای پزشکی عرضه شده است (۴ و ۵) . در مرحله سوم، آزمایش‌های پوستی در بیماران مبتلا به آلرژیهای پوستی بطور مرتب انجام شده است و درسال‌های گذشته نتیجه‌های بدست آمده بوسیله یکی از نویسندهای این مقاله منتشر شده است (۶) .

برلت کثرت بیماران مبتلا به آلرژی‌های فصلی نقاط مختلف ایران، یک بررسی تکمیلی با طالعه بیش از پنجهزار پرونده آلرژی بعمل آمده است که نتیجه‌های حاصل شده، موضوع این مقاله را تشکیل میدهد.

در این بررسی عامل‌های زیر در مردم نظر بوده است:

- ۱- انتخاب بیمارانی که آلرژی فصلی آنان مسلم بوده باشد.
- ۲- برای یکنواخت بودن نوع آزمایش‌های پوستی و نتیجه گیری درست، بیمارانی برگزیده شدند که آزمایش پوستی آفان فقط بروش خراشی (Scratch) نسبت به عصاره گرده‌ها و اکنث مثبت نشان داده است. ذکر این نکته ضرور است که عده زیادی از بیماران مبتلا به آلرژی فصلی، آزمایش پوستی خراشی منفی داشتند ولی آزمایش پوستی بوسیله تزریق داخل پوستی عصاره (Intra-Dermal) در آنان مثبت بود و ما اینان را در این بررسی به حساب نیاورده‌ایم

در بررسی پنج هزار واندی پرونده مبتلایان به آلرژی، موجود در کلینیک آلرژی تهران معلوم شد که حداقل ۴۰٪ از جمعه کنندگان دچار آلرژیهای فصلی یعنی رینیت، آسم، التهاب نای (تراکثیت) و التهاب پوست (درماتیت) هستند.

آلرژیهای فصلی اکثر در بهار و تابستان بروز میکند و عامل اصلی آنها گرده‌گیاهان محلی است. این آلرژیها از نظر بالینی بسیار مزاحم‌اند و علاوه بر ناراحتی‌های جسمی، بیماران را عصبی‌مزاج و بی‌حوصله و بی‌علاوه به کار و زندگی میکنند.

برای شناسائی عامل‌های پدید آورنده آلرژیهای فصلی، مراحل مختلف وجود دارد که نتیجه بررسی‌های هر یک باید با دیگری تطبیق نماید. این مرحله‌ها عبارتند از:

- ۱- بررسی و شناسائی گونه‌های گیاهان موجود در منطقه،
بخصوص آنها که گرده‌شان آلرژی‌زا میباشد (Field Survey).
- ۲- شناسائی نوع گرده‌های پخش شده در هوای دوره گرده‌افشانی هر یک از گیاهان، وجود گرده‌ها که با نمونه برداری از هوای بهار و تابستان معین میگردد (Pollen Survey).
- ۳- آزمایش‌های بالینی آلرژی (تست) در بیماران مبتلا، باعصاره گرده‌ها که رایج ترین آنها، آزمایش‌های پوستی میباشد.
در مورد مرحله اول از منابع گیاه شناسی داخلی و تجربه‌های محققان بهره گرفته شده است** (۱ و ۳۹۲). در مرحله دوم یعنی شناسائی گونه‌های گیاهان منطقه‌ای، از سال ۱۳۴۶ بررسی‌هایی در فصل‌های گرده‌افشانی بطور منظم در مورد هوای تهران بعمل

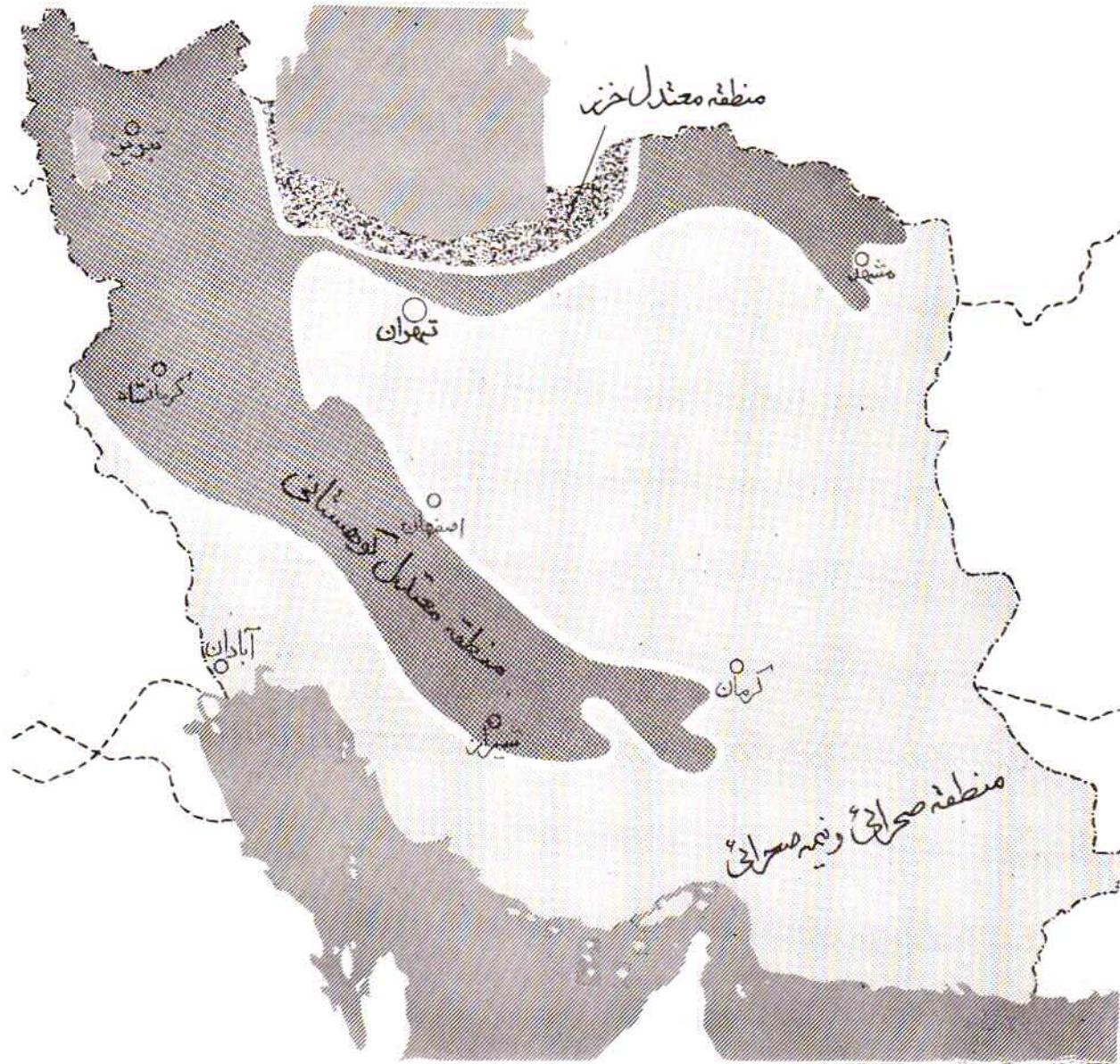
* کلینیک آلرژی تهران - خیابان تخت جمشید.

** استاد محترم جناب آقای دکتر حسین گل‌گلاب همواره در این باب ما را راهنمای بوده‌اند.

فصلی داشته و آزمایش تزریقی داخل پوستی عصاره گیاهان در آن را ثابت بوده است.

۳- منطقه سکونت بیماران با توجه به آب و هوای تفکیک و به تعیین تقسیم بندی جغرافیائی کشور از نظر آب و هوای سه منطقه زیر تقسیم شده است :

ذیرا که در آزمایش داخل پوستی مخلوطی از عصاره پولن های هم گروه تزریق می شود، چه تفکیک آنها و تزریق جدا گانه هر یک علاوه مقدور نیست و حال آنکه در آزمایش های خراشی هر یک از پولن های مهم آلرژی زا جدا گانه آزمایش می شود پس رقم $\% 40$ مبتلایان به آلرژی فصلی که از بررسی بیش از پنج هزار پرونده استخراج شده با احتساب بیمارانی است که بطور مسلم آلرژی

مناطق سه گانه آب و هوای ایران (اقتباس از کتاب جغرافی ۱ دوره راهنمای تحصیلی - ناشر سازمان کتابهای درسی ایران)

جغرافیائی جزء منطقه (ب) قرار دارد.

تعداد بیماران منطقه خزر بسیار اندک است (۶ تن). ضمن ذکر تعداد تست های مثبت برای خودداری از نتیجه گیری غیر واقع از درج نسبت درصد آنها صرف نظر شده است.

الف- منطقه معتدل کوهستانی

ب- منطقه صحرا و نیمه صحرا

ج- منطقه خزر

به علت کثرت تعداد بیماران در منطقه تهران، در جدولهای مربوط، این منطقه جدا گانه ذکر شده است در حالی که از لحاظ تقسیم بندی

عده‌ای علاوه بر ابتلاء به یک نوع از باز نمودها یا ظاهرهای آلرژی فصلی دچار شانه‌های دیگر آلرژی فصلی و یا غیر فصلی نیز بوده است. بررسی نمودار ۲ روشنگر این نکته است.

۳- از نظر فصل ظاهرهای آلرژی بر طبق گفته بیماران در چهار دوره مشخص شده است (نمودار ۳).

الف: بیمارانی که فقط در سه ماه اول بهار ظاهرهای آلرژی داشته‌اند.

ب: آنان که فقط در سه ماه تابستان مبتلا بوده‌اند.

پ: بیمارانی که هم درماههای بهار و هم درماههای تابستان آلرژی داشته‌اند.

ت: آنها که آلرژی فصلی داشته ولی بازنمودها یا ظاهرهای آلرژی اصلی آنان در بهار و تابستان شدت پیدا می‌کرده یا در این فصل‌ها ظاهرهای دیگر از آلرژیهای فصلی نشان میدادند.

۴- بررسی تست‌های آلرژی

در تست‌های آلرژی در مردم گردد گیاهان همیشه توصیه می‌گردد که آزمایش‌های نخستین بروش خراشی صورت گیرد و در صورت منفی بودن، آزمایش تزریقی داخل پوست (انترادرمال) بکار رود و همان‌طور که اشاره شد برای یک‌نواخت کردن نتیجه آزمایش‌ها در این مطالعه فقط بیمارانی انتخاب شدند که به روش خراشی واکنش مثبت نسبت به عصاره گرده گیاهان نشان داده‌اند.

انتخاب آلرژن: گردد ۳۱ نوع گیاه که از نظر بررسی‌های گیاه‌شناسی و گرده شناسی وجود انواعی از آنها در ایران محرز شده است، برای تست‌های آلرژیک انتخاب شده است. عامل دیگر در انتخاب آنها، قدرت پراکندگی این گرده‌ها به مسافت‌های دور و طولانی بودن نسبی دوره گرده افسانی وبالاخره قدرت آلرژنیک آنها بوده است.

جدول (۱) نام انگلیسی، نام علمی و نام فارسی (در صورت داشتن آن) گیاهان را نشان میدهد.

در ارزش یابی نتیجه‌تست‌های خراشی مثبت، برای دقت بیشتر، آنها می‌گردند. ملاک اعتبار قرار گرفت که واکنش ۳ بعلوه (۳+) یا ۴ بعلوه (۴+) نشان دادند و از ذکر و به حساب آوردن تست‌های یک بعلوه (۱+) یا دو بعلوه (۲+) به عمل مشکوک بودن نتیجه خودداری شد.

جدولهای (۲ و ۳) ضمن نشان دادن درصد بیماران در منطقه‌های مختلف اقلیمی، تعداد تست‌های مثبت به عصاره گرده‌های گوناگون و درصد آنها را نسبت به بیماران هر منطقه نشان میدهد.

نتیجه: بررسی آمارهای یادشده نشان دارد که بررسی های اولیه در مورد شناسائی گرده گیاهان و دوره پخش آنها در هوا با نتیجه آزمایش‌های آلرژی هم‌آهنگی دارد و نکته‌های زیر از نظر عملی دارای اهمیت است:

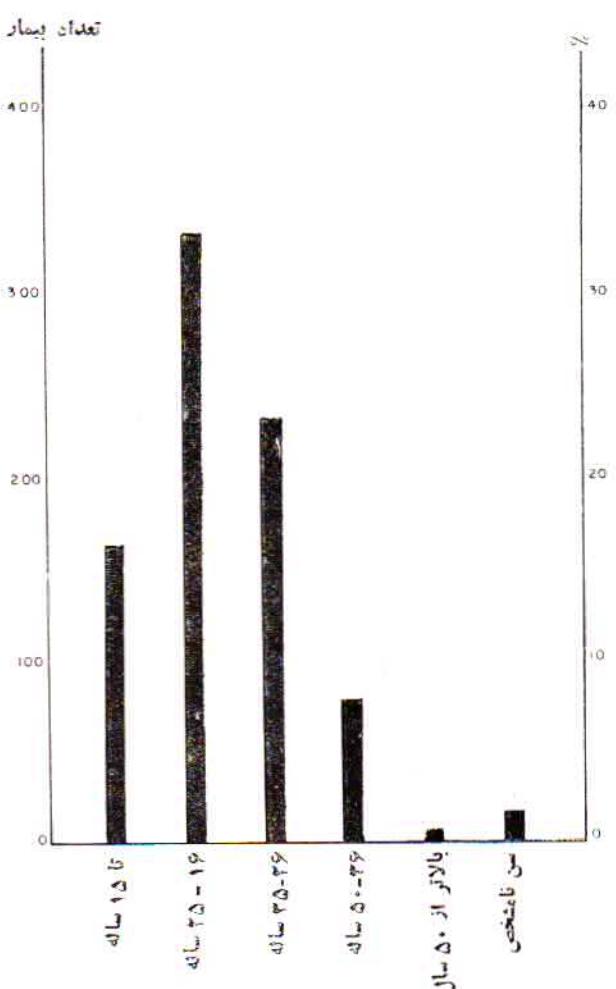
نتیجه‌های بررسی

۱- بررسی بیماران از نظر جنس: از ۹۰۶ بیمار، ۳۱۹ تن مرد (۳۵%) و ۵۸۷ تن زن (۶۵%) بودند.

سن: حداقل سن بیماران ۴ سال و حداً کثیر ۶۱ سال. طول مدت ابتلاء: از دوهفته تا ۲۵ سال.

از نظر سن شروع نشانه‌های آلرژی فصلی ۵ مرحله سن مورد توجه قرار گرفت. تعداد بیماران در هر مرحله در نمودار (۱) مشخص شده است. از ۹۰۶ بیمار، سن ۱۷ تن در پرونده مشخص نشده یا خوانابیوده است. نمودار نشان میدهد که تعداد بیتلابیان در گروه سنی ۲۵-۱۶ ساله بیش از دیگر گروهها (۴۱%) بوده است.

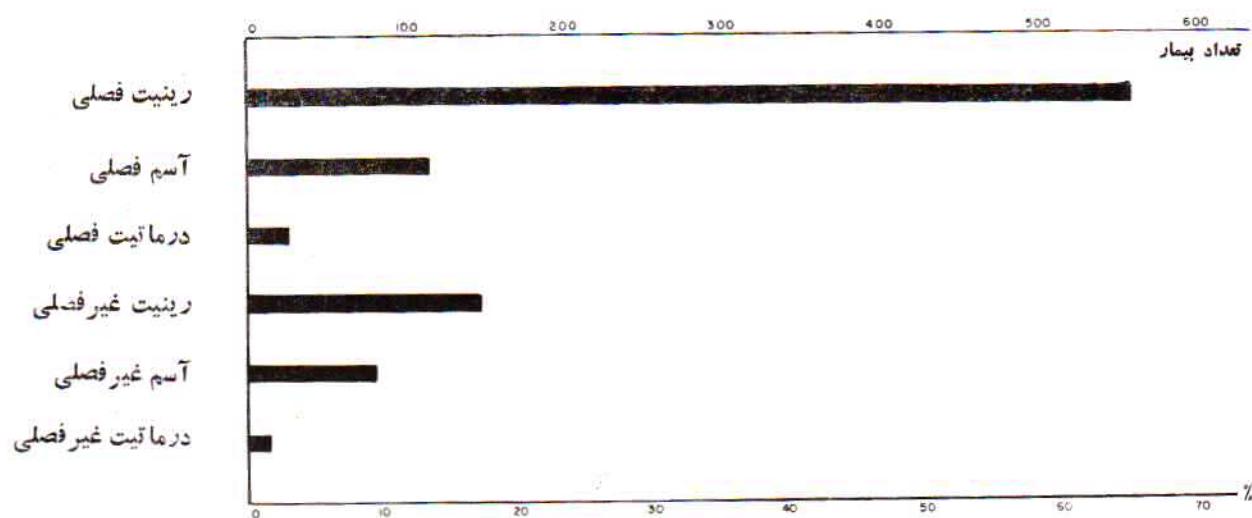
نمودار ۱- شیوع آلرژیهای فصلی بر حسب سن

۲- بررسی از نظر نشانه‌های آلرژی فصلی نشان میدهد (نمودار ۲) که اکثر بیماران مبتلا بدینیت فصلی بوده‌اند (۶۶%) و پس از آن آسم فصلی قرار دارد.

برخی از بیماران دچار دینیت و یا آسم غیر فصلی بودند ولی نشانه‌های آلرژی آنها در بهار و تابستان شدت می‌یافتد.

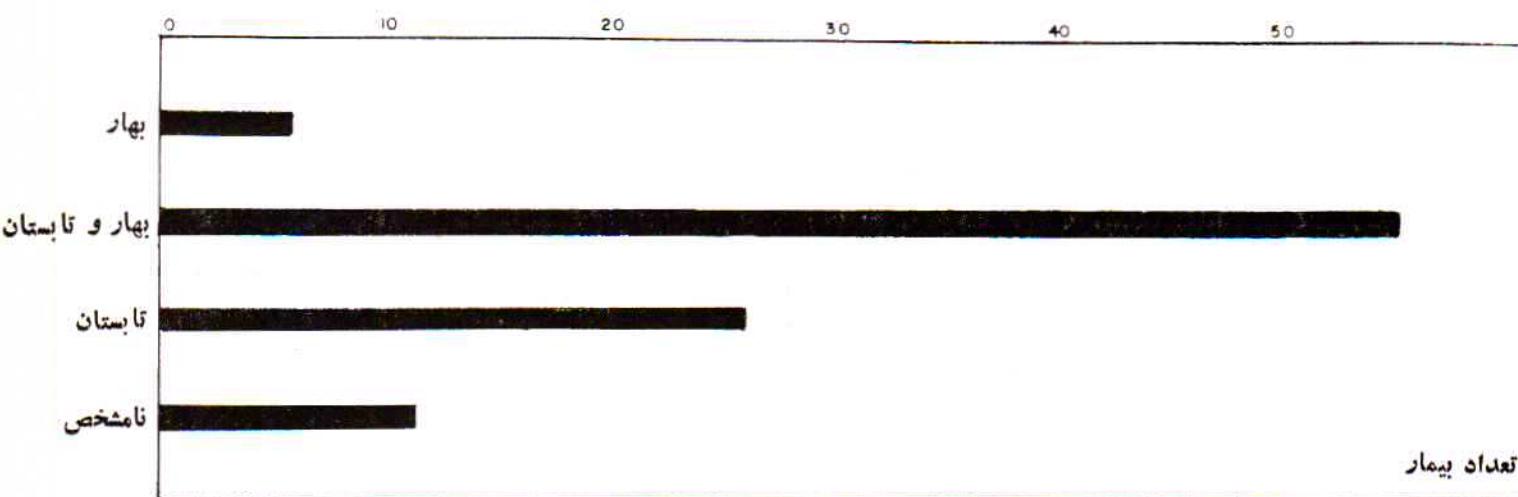
نمودار ۳- شیوع نشانه‌های اویه‌آلرژی در بیماران مورد مطالعه

جدول ۱- عجیباتی‌هایی که عصاوه ۵۵ آنها در تست آلرژی بکار رفته است.

نام انگلیسی	نام علمی	نام فارسی	ردیف	نام انگلیسی	نام علمی	نام فارسی	ردیف
Mesquite	PROSOPIS	خار-بیمار	۱۷	Alder	AINUS	توسکا	۱
Privet	LIGUSTRUM	برگ نو	۱۸	Box Elder	ACER	افرا	۲
Alfalfa	MEDICAGO	یونجه	۱۹	Date	PHOENIX	(نخل(خرما)	۳
Grasses	GRAMINEAE	چمن‌ها	۲۰	Oak	QUERCUS	بلوط	۴
Mexican Firebush	KOCHIA	جاروسن	۲۱	Ash	FAXINUS	ذبان گنجشک	۵
Lamb's Quarters	CHENOPODIUM	غازپا-پاگازی	۲۲	Elm	ULMUS	نارون	۶
Pigweed	AMARANTH	تاج خروس	۲۳	Poplar	POPULUS	تبیریزی	۷
Russian Thistle	SALSOLA	علف شخار	۲۴	Sycamor	PLATANUS	چنار	۸
Seablite	SUAEDA	علف قلیا	۲۵	Walnut	JUGLANS	گردو	۹
Yellow Dock	RUMEX	ترشک	۲۶	Tree-of-Heaven	AILANTHUS	عرعن	۱۰
Bractscale	ATRIPLEX	-	۲۷	Black Locust	ROBINIA	اقاقیا	۱۱
Cocklebur	XANTHIUM	-	۲۸	Cedar	JUNIPERUS	سر و	۱۲
Dandelion	TARAXICUM	کاسنی زرد	۲۹	Pine	PINUS	کاج	۱۳
English Plantain	PLANTAGO	بارحنگ اسپر زه	۳۰	Willow	SALIX	پود	۱۴
Sage	ARTEMISIA	افستین	۳۱	Acacia	ACACIA	آکاسیا	۱۵
				Maple	ACER	افرای چناری	۱۶

نمودار ۳- شیوع آلرژیهای فصلی بر حسب فصل ابتلا

جدول ۲- گردش درختان: تعداد و نسبت تستهای مثبت در هر منطقه.

جمع کل	منطقه خزر		منطقه معتمد کوهستانی		منطقه صحرائی و نیم صحرائی		منطقه تهران و حومه		منطقه سکونت	
	%	تعداد بیمار	%	تعداد بیمار	%	تعداد بیمار	%	تعداد بیمار	%	
	۱۰۰	۹۰۶	۰/۷	۶	۱۰	۹۱	۱۶/۵	۱۵۰	۷۲/۸	۶۵۹
آلرژنها (نام انگلیسی)										
۶/۰	۵۴	-	-	۲/۲	۲	۶	۹	۶/۵	۴۳	ALDER
۵/۳	۴۸	-	۱	۲/۳	۳	۴	۶	۵/۷	۳۸	BOX ELDER
۳/۸	۳۵	-	-	۱	۱	۶/۶	۱۰	۳/۶	۲۴	DATE
۵/۶	۵۱	-	-	۶/۶	۶	۷/۲	۱۱	۵/۱	۳۴	OAK
۲۶/۸	۲۲۴	-	۱	۴۲	۲۸	۲۷	۴۱	۳۸/۵	۲۵۴	ASH
۴/۹	۴۲	-	-	۵/۵	۵	۴/۲	۷	۴/۵	۳۰	ELM
۵/۱	۴۷	-	۱	۸/۸	۸	۷/۳	۱۱	۴/۱	۲۷	POPLAR
۱۱	۱۰۰	-	-	۸/۸	۸	۶/۶	۱۰	۱۲/۴	۸۲	SYCAMOR
۲/۳	۲۱	-	-	۲/۲	۲	۲	۳	۲/۴	۱۶	WALNUT
۷/۱	۶۵	-	-	۶/۶	۶	۴	۶	۸	۵۳	AILANTHUS
۷/۱	۶۵	-	۱	۶/۶	۶	۹/۲	۱۴	۶/۶	۴۴	BLACK LOCUST
۱/۸	۱۷	-	-	۲/۲	۲	۰/۶	۱	۲/۱	۱۴	CEDAR
۲/۶	۲۹	-	-	۲/۲	۲	۲	۳	۲/۸	۱۹	PINE
۵/۴	۴۹	-	-	۴/۴	۴	۶	۹	۵/۴	۳۹	WILLOW
۰/۵	۵	-	-	۱/۱	۱	۰/۶	۱	۰/۴	۳	ACACIA
۱۷/۵	۱۵۹	-	۲	۱۴/۲	۱۲	۱۵/۳	۲۲	۱۸/۳	۱۲۱	MAPLE
۱۲	۱۰۹	-	-	۸/۸	۸	۲۵/۳	۳۸	۹/۵	۶۳	MESQUITE
۱۴	۱۲۷	-	-	۱۲	۱۱	۱۱/۲	۱۷	۱۵	۹۹	PRIVET

جدول ۳- گرد چمن و علفها : تعداد و نسبت تستهای مثبت در هر منطقه

جمع کل		منطقه خزر		منطقه هلالی و نیم کوهستانی		منطقه صحرائی و نیم صحرائی		منطقه تهران و حومه		منطقه سکونت	
%	تعداد بیمار	%	تعداد بیمار	%	تعداد بیمار	%	تعداد بیمار	%	تعداد بیمار	آرژنهای (نام انگلیسی)	
۱۰۰	۹۰۶	۰/۷	۶	۱۰	۹۱	۱۶/۵	۱۵۰	۷۲/۸	۶۵۹		
۸/۱	۷۴	-	-	۲/۷	۷	۱۴	۲۱	۷	۴۶	ALFALFA	
۲۹/۳	۲۶۶	-	۲	۲۲	۲۱	۲۷/۳	۴۱	۳۰/۶	۲۰۲	GRASSES	
۶۰/۳	۵۴۷	-	۱	۷۴/۷	۶۸	۶۰/۶	۹۱	۵۸/۷	۲۸۷	KOCHIA	
۲۲/۵	۲۹۵	-	۱	۵۱/۶	۴۷	۲۶	۳۹	۳۱/۵	۲۰۸	LAMB'S QUARTERS	
۳۶/۷	۲۳۳	-	-	۴۷/۲	۴۳	۳۸/۶	۵۸	۳۵/۲	۲۲۲	PIGWEEED	
۵۷/۱	۵۱۸	-	۲	۷۵/۸	۶۹	۴۷/۳	۷۱	۵۷	۲۷۶	RUSSIAN THISTLE	
۲۰/۵	۱۸۶	-	۲	۲۱	۲۸	۱۲	۱۸	۲۱	۱۳۹	SEABLITE	
۲/۹	۲۴	-	-	۴/۴	۴	۴	۶	۲/۱	۱۴	YELLOW DOCK	
۲۴/۱	۲۱۹	-	۱	۳۱/۸	۲۹	۲۶/۶	۴۰	۲۲/۶	۱۴۹	BRACTSCALE	
۵/۱	۴۷	-	-	۲/۲	۳	۲	۳	۶/۲	۴۱	COCKLEBUR	
۸/۶	۷۸	-	۱	۸/۸	۸	۴/۶	۷	۹/۴	۶۲	DANDELION	
۱۳/۲	۱۲۵	-	۱	۱۹/۷	۱۸	۲۳/۳	۳۵	۱۰/۷	۷۱	ENGLISH PLANTAIN	
۸/۹	۸۱	-	۱	۸/۸	۸	۵/۳	۸	۹/۷	۶۴	SAGES	

عامل آرژی‌زای فصلی در ایران است و انواع مختلف آن، واکنش آنتی‌زنیک متقابل دارند و در نقاط مختلف کشودما موجودند. این واکنش متقابل آرژیک در جدول (۳) دیده می‌شود. دوره گرده افشاری علف‌های خانواده کنوپود طولانی‌ترین فصل آرژی‌را در تابستان ایجاد می‌کند و شدیدترین نشانه‌های آرژی‌را فصلی نیزار این خانواده است.

۴- این بررسی گامی مثبت در جهت شناسایی آرژنهای محیط ایران است و به کارشناسان آرژی‌کمک مؤثری می‌کند تا آرژنهای محلی را جهت آزمایش‌های پوستی و بخصوص درمان اختصاصی بیماران مبتلا به آرژی‌های فصلی بروش ایمونوترالپی (روش سلب حساسیت) بطور شایسته و صحیح برگزینند و بجای تزریق‌های متعدد گرده‌های مختلف از مخلوط عصاره گرده‌هایی که در فصل مشابه پخش می‌شوند و بخصوص گرده گیاهان هم گروه استفاده کنند(۷).

۱- بسیاری از درختان ذکر شده که گرده آنها در تست آرژی بکار می‌روند، در مناطق‌های مختلف ایران وجود دارد. در منطقه صحرائی و نیمه‌صحرائی بخصوص جنوب ایران گرده دونوع درخت محلی یعنی نخل و درخت خار (بیمار) از نظر پخش گرده و آرژن، زائی اهمیت پیشتری دارند.

۲- درختان سرو و کاج و آکاسیا با وجود مشاهده گرده آنها در هوا، از نظر ایجاد آرژی‌فصلی اهمیت زیادی ندارد و قدرت آرژی‌زائی آنها اندک است.

۳- گرده اقسام چمن در تمام نقاط ایران وجود دارد و از نظر آرژی‌زائی دارای اهمیت است. بطور کلی گرده چمن (مقصود چمن و گیاهانی است که در این خانواده رده بندی شده است) از آرژنهای جهانی است و در تمام نقاط دنیا کم و بیش وجود دارد.

۴- علف‌های هرزه از نوع کنوپود (Chenopodiaceae) مهمترین

منابع و مأخذ

- ۱- دکتر حبیب‌الله ثابتی: درختان و درختچه‌های ایران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۴۴.
- ۲- دکتر علی زرگری: گیاهان دارویی ایران. انتشارات امیرکبیر، تهران، ۱۳۴۷ (چاپ دوم).
- ۳- دکتر حسین گل‌گلاب: گبا (راهنمای گیاهی) انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۴۰.
- ۴- دکتر مجید کیمیائی: مطالعه درباره علل پولینوز در اینان، مجله دانشکده پزشکی تهران - شماره ۴ - سال ۲۶، صفحه ۳۹۰-۳۹۷ - دیماه ۱۳۴۷.
- ۵- Kimiayi, M.: Pollinosis In Iran. Annals fo Allergy, 28: 28, 1970.
- ۶- دکتر مجید کیمیائی: مطالعات بالینی درباره حساسیت به گرده گیاهان (پولینوز) در ایران. مجله نظام پزشکی ایران - شماره چهارم - سال اول - صفحه ۲۹۲ - شهریور ۱۳۴۹.
- ۷- Sheldon, J. M et al: Manual of Clinical Allergy. W. B. Saunders, Philadelphia, 1967 (2nd Ed.).